

Ruimte voor Verhalen

Vertellingen vanuit De Voorkamer: De waarde van een burgerinitiatief voor de inclusie en opvang van nieuwkomers

Timo Korstenbroek
Elena Ponzoni

In samenwerking met
De Voorkamer

2022

Introductie

Toen in 2015 grote groepen vluchtelingen in Nederland aankwamen, leidde dat tot intense reacties. Hoewel de komst van vluchtelingen bij sommige groepen burgers angst en woede heeft losgemaakt, zagen we tegelijkertijd een enorme explosie aan solidariteit en inzet van burgers die deze nieuwkomers wilden ontvangen in de Nederlandse samenleving. Nu, enkele jaren later, rest de vraag: wat is hiervan over? We zien dat veel initiatieven, zij het in andere vormen, nog steeds actief zijn en bezig blijven om het landschap van inclusie en opvang van vluchtelingen duurzaam vorm te geven. Het is belangrijk om ons af te vragen hoe de maatschappelijke kracht van deze initiatieven geborgd kan worden en wat we kunnen leren uit de ervaringen die zijn opgedaan. In een tijd waarin maatschappelijke spanningen en negatieve gevoelens rondom migratie en diversiteit veelvuldig in de samenleving aanwezig zijn, is de behoefte aan 'onorthodoxe' positieve verbindingen tussen verschillen niet alleen urgent voor nieuwkomers, maar juist ook voor mensen die al langer in Nederland wonen.

Vanaf 2019 onderzoekt de Refugee Academy van de Vrije Universiteit Amsterdam daarom de rol van dergelijke initiatieven. In [Learning Crossroads for Refugee Inclusion](#) buigen wij ons over de trajecten die deze initiatieven hebben doorlopen, de uitdagingen waar zij tegenaan lopen en hun perspectief op de toekomst. Daarnaast kijken wij hoe wij deze initiatieven in een bredere context kunnen plaatsen. Welke 'onorthodoxe' verbindingen proberen zij te leggen en hoe kan hun waarde geschat worden binnen de bredere institutionele context van inclusie en opvang van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving?

De Voorkamer is een in 2016 opgerichte fysieke ontmoetingsplek in Utrecht voor mensen van verschillende culturen en achtergronden. De Voorkamer stimuleert inclusie en integratie door de talenten en interesses van de leden van de gemeenschap centraal te stellen. Zo is er in de afgelopen jaren een diverse gemeenschap gecreëerd, waarbinnen mensen zich thuis en veilig kunnen voelen.

Om deze vraag te beantwoorden is het belangrijk om voorbij te gaan aan datgene wat direct meetbaar en tastbaar is, aan cijfers en resultaten. Om een dieper begrip te krijgen van de waarde van dit soort burgerinitiatieven, zowel voor vluchtelingen die een nieuw leven in Nederland moeten opbouwen, als voor mensen die al langer in Nederland wonen, is het essentieel om in te zoomen op de persoonlijke verhalen en ervaringen van mensen die op een bepaald moment betrokken zijn geraakt bij een dergelijk initiatief. Wat is de impact van dit initiatief geweest op hun leven in Nederland? Door op deze manier te kijken, krijgen we een rijker begrip van de vaak minder zichtbare en tastbare, maar tevens onmisbare waarde van dergelijke burgerinitiatieven.

In een samenwerking tussen De Voorkamer in Utrecht en de VU Refugee Academy¹ is daarom onlangs dit storytelling-project opgezet, waarbij enkele mensen hun verhalen over hun ervaringen met en herinneringen aan De Voorkamer hebben opgetekend en gedeeld. Deze verhalen zijn te bekijken in de vorm van video's. In dit document geven we een impressie van hun verhalen en de belangrijkste thema's en lessen die hieruit naar voren komen.

---

¹ Zie de mapping van burgerinitiatieven en sociale ondernemingen die de Refugee Academy gemaakt heeft op Learning Crossroads for Refugee Inclusion (refugeeacademy-learningcrossroads.nl)

De Verhalen

Voor dit project gingen acht deelnemers in verschillende workshops aan de slag met het creëren van hun verhaal, onder begeleiding van storyteller Farnoosh Farnia, oprichter van Mezrab Storytelling School. De vertellers gaan in de verhalen op zoek naar wat het voor hen betekent om zich onderdeel te voelen van De Voorkamer. Stapsgewijs gaven zij hun verhaal vorm, waarna ze deze presenteerden aan elkaar tijdens een avond bij De Voorkamer. De vertellers hebben verschillende afkomsten en achtergronden. De meesten zijn in de afgelopen jaren naar Nederland gekomen, vier vertellers komen uit Syrië, één uit Jemen, één uit Eritrea en één uit Iran. Eén verteller is geboren in Nederland. Ieder kwam op een eigen manier met De Voorkamer in aanraking. Sommigen zochten een kantelpunt in hun leven, anderen juist een nieuw startpunt, een pad om weer te proberen in contact te komen met anderen na periodes van eenzaamheid en verdriet. Weer anderen zochten niets, maar vonden De Voorkamer juist onverwacht, na een toevallige ontmoeting met een landgenoot op een treinstation bijvoorbeeld. Sommigen hadden behoefte aan een nieuwe omgeving, anderen wilden een plek waar hun herinneringen opnieuw tot leven konden komen in de connectie met andere mensen. Tijdens het delen van de verhalen op de presentatie-avond klonk er dan ook geregeld gelach van herkenning, maar ook verbazing en ontroering over de soms onverwachte aspecten in de verhalen van anderen.

Deze methode – storytelling – biedt ons verschillende inzichten. Ten eerste is het een unieke methode om, vanuit het perspectief van hen die het initiatief van dichtbij beleefd hebben (of beleven), te ontdekken wat het belang is van dergelijke initiatieven. Daarnaast had het proces, de bijzondere presentatie-avond, het (leren) storytellen, het filmen van zeven van de acht verhalen, ook waarde voor de vertellers zelf, die hiermee zelf hun verhaal vormgeven en leerden hoe dit zo krachtig mogelijk te doen.

De kracht van verhalen

In de verhalen halen vertellers specifieke momenten terug waarop zij zich op hun plek voelden binnen de 'blauwe ruimte', zoals velen de Voorkamer noemen. Kleuren, geuren en vormen produceren een narratief waarin stukjes van een (soms recent, maar onbereikbaar) verleden zich vermengen met het heden. Waarin de onconventionele aard van de ruimte het mogelijk maakt om er op verschillende manieren thuis te zijn en aan verschillende ideeën vorm te geven. Het belang van dergelijke verhalen bleek al gauw in de eerste workshop, toen de vertellers kort momenten aanhaalden waarop ze zich juist niet thuis hadden gevoeld in Nederland. Verhalen van eenzaamheid en gevoelens van onzichtbaarheid voerden de boventoon.

De gecreëerde en gepresenteerde verhalen over momenten waarop de vertellers zich uiteindelijk wel op hun plek voelden, dienen dan ook gewaardeerd en begrepen te worden binnen deze context; een context waarin het vaak genoeg niet goed gaat met de inclusie van nieuwkomers in Nederland; waarin er weinig ruimte is voor het ontwikkelen van talenten, en waarin het voorstellen van een nieuwe toekomst en een nieuw thuis vaak een worsteling is.

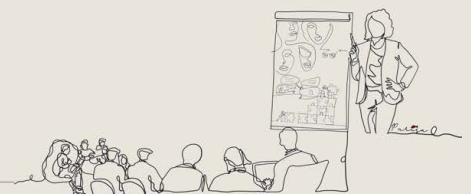
Gedurende dit proces, en in het bijzonder tijdens de gezamenlijke presentatie-avond, werd de waarde van het delen van deze verhalen voor deelnemers steeds duidelijker. De verhalen vormen een bron van herkenning en erkenning en maken onverwachte connecties mogelijk. Dit maakt ook hun waarde duidelijk voor iedereen die zich inzet voor betere en inclusievere structuren van opvang, inburgering en ondersteuning van vluchtelingen in Nederland. Ruimte maken voor verhalen die onverwachte elementen bevatten en onverwachte verbindingen mogelijk maken is essentieel in het vormgeven aan inclusieve organisaties, instituties en beleid.

In deze tekst gaan we dieper in op deze verschillende verhalen en wijzen we, aan de hand van vier 'thema's', een aantal centrale aspecten aan, die wij als onderzoekers belangrijk achten. Het luisteren naar deze verhalen leert om de rol van burgerinitiatieven beter te begrijpen in het proces van inclusie en opvang van nieuwkomers in Nederland.

Thema 1: Kruispunten: een nieuw thuis tussen verleden, heden en toekomst

Salma: *"It was the 25th of February 2017, and it was really, really cold. I can remember that some shops were still having some red Valentines balloons and hearts, of course. It was exactly two weeks after Amar's birthday. Four days since I signed the contract of my beautiful new home. One year and a half after I left my beloved homeland. Four months since Amar has been behind bars. And most importantly, it was around that time that I realized that my being in the Netherlands was real, final and decisive."*

Wat als thuis niet langer vanzelfsprekend is? Wat als je, zoals Salma vertelt, jouw thuisland hebt moeten achterlaten? Het thuis waar je verleden is en waar je geliefden zijn die je hebt achtergelaten. Wat als je een nieuw thuis moet vinden op een nieuwe plek? Een contract tekent voor een nieuw huis; beseffend dat deze nieuwe plek, Nederland, nu jouw heden en toekomst is.

Salma's verhaal laat zien hoe het 'maken' van een nieuw thuis eruit kan zien en hoe dit proces binnen initiatieven zoals De Voorkamer een plek krijgt. Ze vertelt over haar achtergrond als activiste; en over Amar, haar goede vriend die vastzat in een Syrische gevangenis, terwijl zij in Nederland was, worstelend met vragen: "*Who am I? What am I doing here? Where are my friends? Where is Amar? What am I doing?*"

Hoe om te gaan met dit soort vragen? Als Salma van haar vader hoort dat hij bezig is donaties te verzamelen voor Amar, komt haar verleden in haar thuisland weer in haar hoofd bovendrijven. Een verleden vol activisme en demonstraties voor vrijheid. En hierdoor beseft zij dat zij dit onderdeel van zichzelf, op één of andere manier, weer wil oppakken en bovendien, dat zij een plek weet waar daar ruimte voor is.

Salma: "*I will organize an event (...) The next question was: where? Of course: De Voorkamer! Where else can I do this? This new, small, cozy and blue place.. Ah! Amar loved blue!*"

Zo vindt zij een nieuwe context om dit onderdeel van zichzelf, verbonden aan haar thuisland, tot leven en tot uiting te laten komen. Dit laat zien hoe ruimtes zoals De Voorkamer het ontstaan van kruispunten tussen verleden, heden en toekomst kunnen stimuleren. Waar vragen als "wie ben ik en wat doe ik hier?" mogelijk een nieuw antwoord kunnen vinden; niet door het verleden te vergeten, maar juist door dit in een nieuwe context een plaats en betekenis te geven in de verbinding met anderen. De nadruk op de kleur blauw, geliefd door Amar, illustreert prachtig hoe deze vermenging van verleden en heden plaatsvindt.

In het vervolg van Salma's verhaal wordt deze connectie nog duidelijker. Ze laat zien hoe, door het zingen van Amars lievelingslied, zij een ruimte ervaarde waarin er plaats was voor de uiting van verhalen, herinneringen en daaraan verbonden emoties uit haar verleden:

Salma: "*Then came the time for the last song, the song that Amar really loved (...), I was singing alone, without the music, and that was a magical moment. I felt so connected to everyone in the room, and also so connected to this place, which became not only a small cozy and blue space, it became a home for me, and a space that embraced and is still embracing all my dying dreams.*"

Thuis is niet per definitie hetzelfde als de plek, het land, waar je vandaan komt, noch kan je verwachten dat het nieuwe land waar je bent terechtgekomen zomaar een vervanging voor thuis is. Zoals Salma laat zien, kon ze een gevoel van thuis vooral vinden en maken in een plaats waarbinnen zij zich veilig en verbonden voelde. Dit vereist een ander begrip van 'thuis': niet verbonden aan een geografische plek. Sociale wetenschappers spreken hierbij over een niet-sedentair of niet-territoriaal begrip van thuis.

Een thuis dat zich ontwikkelt in de verbindingen met anderen, waar, zoals in Salma's verhaal, ruimte is voor het verleden en het delen van verhalen uit dat verleden, waardoor nieuwe verbanden en verhalen ontstaan in het heden, en nieuwe ruimtes die als thuis voelen (Malkki, 1995; Ghorashi, 2017). Of, zoals één van de andere vertellers haar motivatie om haar verhaal te delen omschrijft: *"To share stories we need a home, a warm space. I want to share this story in a place that feels as my home."*

In het Nederlandse discours van integreren en inburgeren – het leren van de taal; je wortelen in het nieuwe land – lijkt er vaak weinig ruimte gelaten te worden voor het vinden van deze meer fluïde vorm van thuiszijn. En dat kan een gevoel van ontheemding oproepen: *"Who am I? What am I doing here?"*, zoals Salma zich afvroeg. Juist hier toont de aanvullende kracht van initiatieven zoals De Voorkamer zich: ze bieden een ruimte waarin je verhaal opnieuw vorm kan krijgen door het ontstaan van kruispunten tussen verleden, heden en toekomst. Ruimtes waarin het verleden een plek, een expressie en een verbinding kan krijgen in en met het heden; waar een nieuwe toekomst – een nieuw thuis – voorgesteld kan worden door de connecties die ontstaan. Connecties met zowel de mensen in de ruimte als de fysieke ruimte zelf.

Thema 2: Het belang van de ruimte: tussen veilig en onconventioneel

Zoals bovenstaande al een beetje laat zien, schuilt de kracht van burgerinitiatieven vaak in het informele en het persoonlijke (Ponzoni et al., 2020). Hierdoor kunnen zij, buiten de gebaande institutionele paden om, bijdragen aan het vormgeven van nieuwe experimentele ruimtes, vol met verschillende soorten verhoudingen en rollen tussen deelnemers. Dergelijke verhoudingen en rollen gaan in tegen eenzijdige benaderingen waarbij de ander enkel geframed wordt als vluchteling; waarbij de aandacht vooral ligt op zijn of haar tekortkomingen en behoefte. In plaats daarvan kan er ruimte ontstaan voor een focus op meervoudigheid en wederkerigheid, waarbij bestaande normen en veronderstellingen bevestigd worden.

Binnen De Voorkamer zien we het belang van dit soort experimentele en inclusieve ruimtes terugkomen in de verhalen van de deelnemers. En dat is niet toevallig: het nadenken over en vervolgens werken aan de fysieke inrichting van inclusieve en open ruimtes is een van de uitgangspunten van De Voorkamer. De verhalen onderstrepen het belang hiervan: de vertellers schenken bijna unaniem aandacht aan de fysieke kwaliteiten van 'de blauwe ruimte', waardoor zij zich, allen op hun eigen manier, snel op hun gemak voelden.

Zina: *"When I entered, the first thing that I noticed was the Arabic coffee and the coziness in the place (...), the thing that attracts me was the furniture. Yeah, it was very simple, but for me it was very elegant. And some of the furniture was made by a member of De Voorkamer."*

Gijs: *"I don't know why, but I got the impression of this place that there was a lot of creative energy inside, that it was more than just a work place."*

De fysieke inrichting kan dus sterk bijdragen aan het creëren van inclusieve ruimtes. Maar wat betekent inclusiviteit hier dan? Hoe krijgt dat vorm binnen burgerinitiatieven zoals De Voorkamer? De sleutel (en tevens de unieke bijdrage) lijkt te liggen in de fluiditeit en informaliteit van dergelijke initiatieven. Hierdoor kunnen ze tegelijkertijd zowel *veilige* als *onconventionele* ruimtes bieden; een wisselwerking creërend waarbij deelnemers constant verschillende posities kunnen aannemen om zo, in wederkerigheid, het proces van inclusie samen proberen vorm te geven.

Het creëren van **veilige ruimtes** is belangrijk, omdat deze kleine oases van rust en (h)erkenning kunnen bieden aan nieuwkomers om zo zachter te landen in het nieuwe leven en te wennen aan de nieuwe realiteit. "Warm spaces", noemde een van de vertellers ze hierboven al. Daarnaast kunnen de warme contacten binnen deze ruimtes nieuw perspectief bieden op de toekomst, op momenten dat dit perspectief ontbreekt, grauw, of vertroebeld is. Het belang van veilige ruimtes wordt onderstreept in het verhaal van Zina, die vertelt hoe zij op een moeilijk moment in haar leven, nadat ze nieuw in Utrecht was gekomen, betrokken raakte bij een activiteit binnen De Voorkamer, waardoor ze een plek vond waar ze zich thuis en op haar gemak voelde:

Zina: *"My story started in summer last year. I moved to Utrecht and you know how the summer in Utrecht is: people are enjoying the weather, lying beside the river with their families and their friends, everything was perfect. But, I was alone. I had no one with me, I knew nobody, so yeah.. I was totally facing a very difficult period in my life. Although I was an extremely social person, but not anymore."*

(...) "One day I met two ladies, they are working in Welkom in Utrecht (...), they told me about a weekly activity in the AZC on every Wednesday. And I said to myself: "ok, why don't you join?"

Dit bleek een activiteit te zijn waarbij mensen afbeeldingen gingen naaien die later bij De Voorkamer op een tafelkleed zouden komen. Zina besloot een afbeelding van een tulp te maken. Hoewel dit in eerste instantie wonderwel goed lukt, mislukt het eindresultaat wanneer zij de tulp thuis nog wil verbeteren. Wanneer ze de tulp vervolgens met enige schaamte naar De Voorkamer brengt, blijkt dit geen probleem: alles komt goed. De tulp is in deze zin een symbool voor het opnieuw enthousiasme voelen om mee te doen en verbinding te maken, ondanks de pijn van het verleden. Dit is een hobbellige weg die je samen met anderen moet bewandelen. En dat die anderen je vervolgens een veilige plek kunnen bieden om vrolijk en jezelf te zijn.

Zina: *"In De Voorkamer what also attracts me is the people there, you feel that you know them for a long time and I start, you know, building a relationship with some of the members, some of the guests, that came to De Voorkamer. And they become very close friends to me. We're still in contact, they visit me to my house, we go and celebrate. So, when I entered De Voorkamer, I feel joy, I love, and I simply find myself being myself."*

Naast veilige ruimtes kunnen initiatieven als De Voorkamer – vaak zelfs gelijktijdig – ook getypeerd worden als **onconventionele ruimtes**. Dit zijn ruimtes waarbinnen een onverwachte omkering of omverwerping van vaste normen en patronen kan plaatsvinden. Dit kan leiden tot een gevoel van gemak en veiligheid als je een nieuw leven in een onbekende omgeving moet opstarten, juist omdat deze plotselinge breuk met 'het verwachte' aantoont dat het ook anders kan zijn; dat de nadruk niet alleen ligt op hoe men zich (blijkbaar) zou moeten gedragen in Nederland, maar dat er ook oog is voor de leefwereld, kennis en achtergronden van de nieuwkomer zelf. Het verhaal van Mohamad toont aan hoe een dergelijke subversie van verwachtingen (verwachtingen die zich inmiddels ook bij hemzelf hadden geworteld) kan bijdragen aan het gevoel zich thuis te voelen:

Mohamad: *"I came in, and I saw here like, really crowded, mixed cultures; like mostly from Syria and people from here, and I had the image that I would hear people from Syria that learn Dutch or something, but actually it was not that. The other way around it was: people from Syria teaching Dutch people Arabic! Ha ha ha! It was also confusing. It was like: huh? This is the first time I see this here in Holland. Normally if I go somewhere they are like: "do you speak Dutch? I will try to teach you Dutch", but the other way around is not, like, really common in my life. So it was super interesting."*

Bovendien helpen zulke onconventionele ruimtes, waarbinnen ongewone ontmoetingen plaatsvinden, ons uit onze comfortzones en stimuleren ze ons om ons eigen beeld van de ander te bevragen en bij te stellen, waarna we de ander kunnen benaderen vanuit een bredere en meervoudige blik. Dit geldt voor de in Nederland geboren deelnemers binnen De Voorkamer, die door deze ontmoetingen hun perspectief konden verbreden, maar ook voor deelnemers die als vluchteling nieuw in Nederland zijn. Ook hun verwachtingen worden uitgedaagd en bijgesteld door dit soort ongewone ontmoetingen.

Thema 3: Plaats voor zelfexpressie en eigenaarschap

Het voorgaande laat zien hoe initiatieven ruimte kunnen bieden voor een ver-smelting van verleden en heden en daarmee voor een nieuw gevoel van thuis en verbondenheid. Deze experimentele ruimtes kunnen veilig zijn, een warm bad na periodes van eenzaamheid en gevoelens van ontheemding, maar ze kunnen tegelijkertijd ook onconventioneel zijn, doordat ze zich niet houden aan (verwachte) normen of patronen, en juist daardoor een gevoel van thuis (en veiligheid) creëren. De openheid die deze ruimtes kenmerkt, maakt het mogelijk om hier een mede-vormgever van te worden. In andere woorden: doordat veilige en onconventionele verbindingen samenkomen, nodigen experimentele ruimtes uit tot zelfexpressie en het ervaren van eigenaarschap binnen de ruimte, hetgeen verder bijdraagt aan het gevoel thuis te zijn.

Ook bieden dergelijke onconventionele ruimtes deelnemers de mogelijkheid om uit vastgepinde rollen als 'gast' of 'hulpbehoevend' te stappen. Illustratief voor deze ontwikkeling is het verhaal van Ghedam, wiens wereld in het begin van zijn verhaal zich afspeelt binnen het AZC in Utrecht, totdat er plotseling iemand voor de deur van zijn kamer daar stond.

Ghedam: "Begin 2017 ben ik in Utrecht komen wonen, (...) in het ACZ. Na twee weken kwam Pim [oprichter De Voorkamer] naar het AZC om te gaan werven voor de activiteiten van De Voorkamer. Hij kwam er via-via achter dat ik daar woon (...). Pim kwam bij mijn huis aanbellen, bij mijn kamer eigenlijk, en heeft me alles verteld over De Voorkamer (...), dus ik was super enthousiast daarover meteen."

Ghedam besloot op Pims uitnodiging in te gaan en een activiteit bij te wonen. De sfeer en het contact met andere deelnemers bevielen hem zo goed dat hij sindsdien geregeld terugkwam, "want het was zeker beter dan zitten in het AZC". Langzaamaan werd hij steeds actiever binnen De Voorkamer, waar hij ook betrokken raakte bij het taalcafé.

Toen tijdens een open festival in De Voorkamer de workshop-leider van een workshop Eritrees dansen niet kwam opdagen, nam Ghedam snel het besluit om zelf in actie te komen:

Ghedam: "Ik voelde me alsof ik degene was die de workshop moest geven. Ik voelde die verantwoordelijkheid. Dus dat heb ik ook gedaan. Het ging super goed! Terwijl ik echt slecht ben in Eritrees dansen."

Ghedams verhaal laat zien hoe binnen dit soort initiatieven verschillende soorten rollen en relaties ontstaan en hoe die zich ontwikkelen. Waar Ghedam zich eerst 'te gast' voelt bij De Voorkamer en blij is daar welkom te zijn, verandert zijn rol binnen en relatie met de Voorkamer na verloop van tijd. Hij wordt zelf onderdeel van het warme welkom dat de ruimte biedt. En uiteindelijk ziet hij het als zijn verantwoordelijkheid en zijn plaats om anderen gastvrij te ontvangen bij de dansworkshop. Tekenend hiervoor zijn de laatste zinnen van zijn verhaal, waarin hij een intiem (en voor velen wellicht herkenbaar) beeld oproept van iemand die zich thuis en op zijn gemak voelt op deze plek en in zijn nieuwe rol als gastheer.

Ghedam: *"Ik was klaar met mijn workshop, maar de mensen, het publiek en de muzikanten, waren er niet klaar mee, die gingen gewoon door. Ik ging gewoon naar de keuken, pakte een biertje van de medewerkers, ging een biertje drinken en kijken naar de gezellige sfeer."*

Deze constante beweging en verandering tussen verschillende rollen en relaties die mogelijk worden binnen de experimentele ruimtes die zo kenmerkend zijn voor dit soort informele initiatieven, draagt dus bij aan de mogelijkheid de eigen talenten binnen een nieuwe context te ontdekken en ontwikkelen.

Dit schuiven van posities – in en uit vaste relaties en rollen – is, hoewel op een andere manier, vergelijkbaar met wat Mohamad beschrijft wanneer hij het heeft over zijn positieve verbazing over de omgedraaide rollen: Nederlanders die Arabische les kregen in plaats van zelf Nederlandse les te geven! *"This was my first experience actually to let people also try to talk Arabic (...), to me, to let people feel what I feel when I try to learn Dutch, the suffering, ha ha!"* En door deze onverwachte wisseling van posities worden wederkerige(re) relaties mogelijk. Relaties waarbij Mohamad niet enkel benaderd en beoordeeld wordt als vluchteling, een vreemde in een nieuw land die de taal moet leren; en waarbij 'Nederlanders' tegelijkertijd niet de standaard begeleiders zijn die Mohamad willen helpen vanuit hun eigen ideeën en (goede) bedoelingen. In plaats daarvan voedt een dergelijke rolverwisseling het vermogen om in de schoenen van (mensen als) Mohamad te staan en zodoende te redeneren vanuit zijn positie; om zelf, zogezegd, 'vluchteling te worden'.

Thema 4: Inclusieve microsamenleving

Wanneer we het belang van burgerinitiatieven als De Voorkamer breder bezien, kunnen we stellen dat de warmte en veiligheid die deelnemers ervaren bijdragen aan een gevoel welkom te zijn in de stad – en misschien zelfs wel in de nieuwe samenleving. In die zin vormen de contacten en ervaringen binnen deze initiatieven een soort inclusieve microsamenleving, waardoor het mogelijk wordt om zich een plek binnen de bredere samenleving voor te stellen.

De connectie tussen de stad, de positie in de samenleving, en het gevoel welkom of zelfs thuis te zijn, komt in veel verhalen naar voren. We zagen dit al in Zina's verhaal dat begint aan een gracht in Utrecht, een herkenbaar stadsgezicht in een levendige stad, waar zij desondanks eenzaam en ongelukkig is. De stad kan haar pas een thuis bieden, wanneer zij in aanraking komt met een gemeenschap van mensen die haar uit haar schulp doen komen, die haar een plek bieden om zichzelf te zijn, waarna zij vriendschappen opdoet die haar een gevoel van thuis en vreugde bieden.

Voor Maha was het eveneens het contact met De Voorkamer dat de sleur van haar leven in een dorpje in het oosten van Nederland doorbrak. Ze beleefde bij De Voorkamer een bijzondere avond met vrouwen van veel verschillende achtergronden; een avond waarop ze een sterke verbondenheid voelde met iedereen om zich heen én met de ruimte: *"Het was alsof de ziel van De Voorkamer in ons lekte."* Ze ontmoette hier nieuwe mensen, ondernam nieuwe activiteiten en toen ze naar Utrecht verhuisde, stelde het haar ook in staat om nieuwe vriendschappen op te doen, iets wat ze omschrijft als het *"winnen van de loterij"*.

Dergelijke verhalen laten zien hoe initiatieven zoals De Voorkamer bijdragen aan het creëren van microsamenlevingen: gemeenschappen bestaande uit nieuwe verbintenissen, nieuwe verhalen en nieuwe verbeeldingen die het mogelijk maken om in de nieuwe samenleving, die voorheen wellicht vreemd en vervreemdend voelde, een plek te vinden en zich een toekomst voor te stellen.

Tot slot

De verhalen laten zien wat de waarde van burgerinitiatieven zoals De Voorkamer is in het leven van mensen die betrokken raken bij dit soort initiatieven. Van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving tot en met geboren en getogen Nederlanders; allemaal laten zij zien hoe zij zich, op bepaalde momenten, op hun plek wisten binnen De Voorkamer. Dit draagt bij aan de mogelijkheid een nieuw thuis te maken en vinden waar plaats is voor verhalen uit het verleden in het heden. Een thuis dat bovendien veilig voelt, maar ook mogelijkheden biedt voor onconventionele ontmoetingen die normen en patronen doorkruisen. Bovendien bieden deze ruimtes plaats om de eigen talenten te ontwikkelen en eigenaarschap te claimen. Tot slot draagt dit alles in bredere zin ook bij aan het gevoel thuis en welkom te zijn binnen de stad.

Belangrijk aan deze verhalen is ook dat zij een potentieel laten zien: ze wijzen ons op de potentiële kracht die veel informele initiatieven herbergen en laten zien waarom het van belang is deze te koesteren. Dit betekent niet dat deze kracht altijd productief gemaakt wordt of in alle initiatieven optimaal vorm krijgt. Burgerinitiatieven zijn ruimtes waar ook veel uitdagingen bestaan en waarbinnen steeds weer gezocht moet worden naar inclusieve manieren van werken. In het project *Learning Crossroads for Refugee Inclusion* brengen wij de uitdagingen van deze initiatieven in kaart, zowel interne uitdagingen die te maken hebben met inclusief werken, als externe uitdagingen die te maken hebben met de veerkracht en het voortbestaan van deze initiatieven.

Essentieel hierbij is dat er voldoende ruimte is voor reflectie op bestaande normen en patronen die gelijkwaardige ontmoetingen tussen vluchtelingen en niet-vluchtelingen belemmeren. Een belangrijke meerwaarde van initiatieven zoals De Voorkamer zit juist in de fluiditeit en experimentele aard van deze organisaties, waarbij de 'juiste' manier van handelen niet vastgelegd is in harde organisatiestructuren, maar onderwerp is van een continue zoektocht van samenleren. Een cruciaal onderdeel van inclusief denken is juist dit vermogen om zich niet vast te pinnen op beproefd beschouwde patronen en structuren van handelen, maar de ervaringen en perspectieven van diegenen die zich buiten deze structuren bevinden, als spiegel te gebruiken om de eigen positie steeds weer te blijven bevragen. De ruimte die deze organisaties kunnen maken voor deelnemers om vorm te geven aan hun eigen verhaal, en om deze verhalen tot een bron te maken van continue reflectie, maakt deze initiatieven waardevolle proeftuinen voor een inclusieve samenleving (zie ook Ponzoni et al., 2020).

Het zichtbaar maken, het (laten) vertellen en het (willen) aanhoren van verhalen, is essentieel wanneer we de bijdrage van burgerinitiatieven op waarde willen schatten. De emotionele rijkheid van dergelijke verhalen laat ons aspecten zien die anders onbelicht blijven; het geeft inzicht in datgene wat vaak niet

te vatten is met de harde, meetbare parameters uit beleidskaders. Het is enkel door dergelijke verhalen dat we de centrale rol ontdekken die initiatieven kunnen spelen in het (nieuwe) leven van mensen – in het creëren van een nieuw thuis.

Referenties

Ghorashi, H. (2017). A shifting quest for a sense of home. In *Seeking Home in a Strange Land: True stories of the changing meaning of home* (pp. 135-154). Stili Novi.

Malkki, L. H. (1995). Refugees and exile: From "refugee studies" to the national order of things. *Annual review of anthropology*, 24(1), 495-523.

Ponzoni, E., Mars, K., & Ghorashi, H. (2020). De kracht van een alternatief verhaal: De complementaire bijdrage van burgerinitiatieven aan inclusie van vluchtelingen in de Nederlandse samenleving.

